

IMPRESSUM

Izdavač:

Beogradska otvorena škola
Masarikova 5/16, 11000 Beograd
Telefon: + 381 11 30 61 341
Faks: +381 11 36 13 112
Veb: <http://www.bos.rs/>

Za izdavača:

Vesna Đukić

Urednik:

Bojana Jevtović

Autorke:

Aleksandra Đurović, Natalija Golović i
Bojana Jevtović

Tiraž:

Elektronsko izdanje

Godina:

2016. godina

ISBN:

Podržano:

SOLIDAR
SUISS

Swiss Labour Assistance SLA

Podržano od strane Evropske unije u okviru
programa "Evropa za građane i građanke"

Evropska komisija je podržala izradu ove publikacije, ali ne stoji iza njenog sadržaja, već on odražava samo stavove autora, i stoga se Komisija ne može smatrati odgovornom za iznete informacije i njihovo dalje korišćenje.

O BEOGRADSKOJ OTVORENOJ ŠKOLI (BOŠ)

Beogradska otvorena škola (BOŠ) je neprofitna, obrazovna organizacija građanskog društva, osnovana 1993. godine. BOŠ osnažuje ljudske resurse, unapređuje rad javnih institucija i organizacija građanskog društva, razvija i zagovara javne praktične politike u cilju izgradnje boljeg društva zasnovanog na slobodi, znanju i inovacijama. U toku svog dvadesetogodišnjeg rada, Beogradska otvorena škola je uspešno izvela na stotine projekata za različite ciljne grupe, u najvećem broju slučajeva fokusirajući se na mlade uključujući srednjoškolce, studente, mlade koji nisu u sistemu obrazovanja ni zapošljavanja, kao i na nastavnike i zaposlene u srednjim školama itd.

Kroz Centar za vođenje karijere i savetovanje (danas **Program za unapređivanje zapošljivosti**) Beogradske otvorene škole se od 2002. godine realizuje niz aktivnosti u oblasti karijernog vođenja i savetovanja:

- Doprinos izradi i usvajanju prve Strategije karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji i permanentna podrška razvoju strateških dokumenata i pružanju podrške institucijama u daljem razvoju sistema karijernog vođenja i savetovanja;

- Prevod relevantnih publikacija iz oblasti karijernog vođenja i

savetovanja. U okviru ovih aktivnosti prevedena je knjiga „**Osnovni elementi karijernog savetovanja – procesi i tehnike**“, koja sadrži teorijska znanja i praktične primere za sprovođenje procesa karijernog vođenja i savetovanja korisnika;

- Karijerno informisanje mladih i roditelja i karijerno savetovanje mladih;

- Onlajn karijerno savetovanje i informisanje pojedinaca kroz onlajn portal **BOŠ Karijera**. BOŠ Karijera je prvi besplatni onlajn sistem u Srbiji za pomoć mladima pri samostalnom i promišljenom odabiru karijere. Korisniku se omogućava da uradi tri onlajn testa, pretraži bazu zanimanja i bazu fakulteta i visokih škola, kreira svoj lični karijerni profil (akcioni plan razvoja karijere), a potom i da izradi svoj CV uz pomoć CV Bildera. Takođe, korisnici imaju opciju i da pišu karijerno savetnici kao i da pogledaju odgovore na prethodno postavljena pitanja preko ovog portala.

- Podizanje kapaciteta praktičara/ki karijernog vođenja i savetovanja. Od 2011. godine BOŠ sprovodi obuku za zaposlene u srednjim školama „**Karijerno vođenje i savetovanje u srednjim školama – osnovna obuka**“ koja je akreditovana od strane Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja. To je prva akreditovana obuka u oblasti karijernog vođenja i savetovanja i do sada su u obukama učestvovali nastavnici i stručni saradnici iz preko 10% srednjih škola u Srbiji. Takođe, 2015. godine je organizovana i akreditovana konferencija „**Karijerno vođenje i savetovanje – koncepti i inovacije**“, a 2015. i 2016. godine je organizovan i Sajam školskih timova za karijerno vođenje i savetovanje u cilju razmene iskustava srednjih škola u ovoj oblasti.

- Izdavanje publikacija, uključujući i sledeće materijale namenjene zaposlenima u srednjim školama kao i učenicima i njihovim roditeljima:

- > Preporuke za razvoj programa karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama
- > Vodič za planiranje karijere
- > Karijerni informatori – brošura o vršnjačkom karijernom informisanju
- > Kako da...razvijam svoju karijeru

• Istraživanja iz oblasti karijernog vođenja i savetovanja. U okviru publikacije „Karijerno vođenje i savetovanje u srednjim školama u Srbiji - procena stanja i naredni koraci“ prikazani su nalazi istraživanja iz 2014. godine o zastupljenosti usluga karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama. Takođe, sprovedeno je i istraživanje o efektima karijernog vođenja i savetovanja.

KONTEKST ISTRAŽIVANJA

Strategija karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji je na predlog Ministarstva omladine i sporta (MOS) usvojena 2010. godine od strane Vlade Republike Srbije zajedno sa Akcionim planom za sprovođenje u periodu 2010-2014. U aktuelnom trenutku, ne postoji akcioni plan Strategije karijernog vođenja i savetovanja. Međutim, aktivnosti vezane za uspostavljanje sistema karijernog vođenja i savetovanja navode se u nekoliko drugih strategija i pripadajućih akcionih planova. Tako, **akcioni plan Nacionalne strategija za mlade** (2015-2018) obuhvata niz aktivnosti koje se tiču obezbeđivanja usluga karijernog vođenja i savetovanja za mlade, od kojih se pojedine odnose na sistem srednjoškolskog obrazovanja: obezbeđivanje razvoja postojećih i stvaranje novih programa karijernog vođenja i savetovanja (KViS) za mlade u sistemu srednjeg obrazovanja i obezbeđivanje sprovođenja godišnje evaluacije programa i metodologije KViS za mlade u sistemu srednjeg obrazovanja. U **Nacionalnom akcionom planu za zapošljavanje** iz 2016. godine planirana je i priprema instrumenata za praćenje i izveštavanje realizacije karijernog vođenja i savetovanja u ustanovama srednjeg obrazovanja kao i priprema uputstva srednjim školama sa smernicama za razvoj programa karijernog vođenja i savetovanja.

Akcioni plan Strategije razvoja obrazovanja u Republici Srbiji do 2020.

godine, definiše mere koje se odnose na obuku savetnika za karijerno vođenje i savetovanje u organizacijama koje su javno priznati organizatori aktivnosti obrazovanja odraslih i donošenje podzakonskih akata o karijernom vođenju i obrazovanju u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih, a u cilju smanjenja stope ranog napuštanja obrazovanja. Mere definisane samom Strategijom obuhvataju ostvarivanje kontinuiteta u sistemu karijernog vođenja počev od osnovne škole, obezbeđivanje prilagođenosti usluga KViS-a talentovanim učenicima i uspostavljanje saradnje sa privredom u karijernom vođenju i savetovanju na svim nivoima obrazovanja.

Od 2013. godine donošenjem Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, srednjoškolske ustanove dobijaju obavezu da kreiraju Program karijernog vođenja i savetovanja kao deo školskog programa kao i da formiraju stručni tim za karijerno vođenje i savetovanje u čijem sastavu su stručni saradnici i nastavnici (član 15). Konkretno, zadaci koji se u ovoj oblasti postavljaju srednjoškolskoj ustanovi jesu da *„pomaže učenicima i roditeljima u istraživanju mogućnosti za dalje učenje i zapošljavanje, odnosno identifikovanje, izbor i korišćenje brojnih informacija o profesijama, karijeri, daljem učenju i obrazovanju i objektivno razlikovanje i formiranje sopstvenog stava o tome kao i da omogući formiranje zrele i odgovorne ličnosti, sposobne da donosi dobro promišljene i odgovorne odluke o vlastitoj profesionalnoj budućnosti i da ih sprovodi u delo“*. Takođe, definisane su i pojedine aktivnosti koje škole treba da sprovede, kao što su: praćenje individualnih sklonosti i razvoja učenika, obavljanje savetodavnog rada, pružanje informacija o zanimanjima, obrazovnim profilima, uslovima studiranja i potrebama na tržištu rada i uspostavljanje saradnje sa

nadležnim ustanovama koje se bave karijernim vođenjem i savetovanjem.

Pored školskog programa, škole su u obavezi da donesu **godišnji plan rada**. Godišnji plan bi trebalo da uključi aktivnosti definisane Programom karijernog vođenja i savetovanja, a njime se utvrđuju vreme, mesto, način i nosioci ostvarivanja programa obrazovanja i vaspitanja (član 89 Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja). Osim ovih elemenata, nije definisan poželjan obrazac godišnjeg plana, te škole imaju autonomiju u vezi sa strukturom, obimom i redosledom tema.

Za razliku od plana, struktura i neophodni elementi školskog programa zakonski su definisani. Međutim, detaljniji sadržaj Programa za karijerno vođenje i savetovanje, osim nekoliko pomenutih odredbi koje su sadržane u članu 15 Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, takođe nije eksplicitno naveden. **Strategija karijernog vođenja i savetovanja** predviđa donošenje **Nacionalnog programa za karijerno vođenje i savetovanje**, čiji bi sastavni deo bio i Program karijernog vođenja za mlade uzrasta od 15 do 18 godina. Navedeni program bi trebalo da bude u skladu sa standardima karijernog vođenja i savetovanja, koji treba da obuhvataju **ishode karijernog vođenja i savetovanja** u okviru ličnog razvoja pojedinca, istraživanje mogućnosti koje pojedinci imaju za učenje i zapošljavanje, planiranje i upravljanje svojom karijerom i istraživanje potreba poslodavaca i mogućnosti za obuku. U Strategiji je ukratko opisan i skiciran sadržaj ovog Programa. Prema Akcionom planu Strategije karijernog vođenja i savetovanja, trebalo je da 2013. godine bude usvojen celokupan Nacionalni program za karijerno vođenje i savetovanje zajedno sa standardima karijernog vođenja i savetovanja. Međutim, ova aktivnost nije sprovedena

do kraja važenja akcionog plana.

Na osnovu Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakona o obrazovanju odraslih i Pravilnika o bližim uslovima u pogledu programa, kadra, prostora, opreme i nastavnih sredstava za sticanje statusa javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih i inicijative Saveta za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih i Beogradske otvorene škole, **Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV) formirao je u septembru 2016. godine Radnu grupu za razvoj standarda usluga karijernog vođenja i savetovanja**. Aktivnosti ZUOV-a na ovom polju partnerski podržava i Beogradska otvorena škola, a članovi Radne grupe su i predstavnici škola, univerziteta, ministarstava, Nacionalne službe za zapošljavanje, Privredne komore Srbije, Unije poslodavaca Srbije, Euroguidance centra, GIZ-a i drugih. Očekuje se da u toku 2017. godine Radna grupa predloži standarde koji će poslužiti između ostalog i kao osnova za unapređivanje usluga i aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama.

U cilju ispitivanja sprovođenja usluga karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama, Beogradska otvorena škola je 2014. godine realizovala istraživanje u kome su učestvovala 134 srednje škole. Istraživanje je pokazalo da 72% srednjih škola, godinu dana posle usvajanja zakona, ima napisan Program karijernog vođenja i savetovanja, a da 63% ima formiran tim za karijerno vođenje i savetovanje. Međutim, iako jeste izuzetno važno da je ispunjen formalan uslov postojanja Programa, podjednako je važno i to kako srednje škole trenutno formulišu sadržaj Programa i sa njim povezanog godišnjeg plana karijernog vođenja i savetovanja, zbog čega je BOŠ realizovao novo istraživanje 2016. godine. **Predmet ovog istraživanja je stoga praksa karijernog vođenja i savetovanja**

definisana školskim planovima za karijerno vođenje i savetovanje. Cilj istraživanja je utvrđivanje u kojoj meri škole u ovom trenutku planiraju aktivnosti i usluge karijernog vođenja i savetovanja u skladu sa strateškim i zakonskim dokumentima. Analiza treba da pruži podršku školama u procesu kreiranja usluga karijernog vođenja i savetovanja i definisanje istih u okviru Programa i Plana za karijerno vođenje i savetovanje kako bi odgovorili na potrebe učenika i učenica.

Istraživanje školskih programa i planova za karijerno vođenje i savetovanje sproveda je Beogradska otvorena škola uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Istraživanje je realizovano u okviru projekta „Zagovaranje za unapređenje kvaliteta u oblasti karijernog vođenja i savetovanja u Srbiji – KViS na BIS II“ i uz finansijsku podršku Solidar Suisse/Swiss Labour Assistance (SLA) – Kancelarije u Srbiji i delimičnu podršku Evropske unije u okviru programa „Evropa za građane i

NAČIN NA KOJI JE SPROVDENO

Istraživanje je obuhvatilo analizu planova za karijerno vođenje i savetovanje prikupljenih putem jednostavnog slučajnog uzorka srednjih škola u Srbiji. Osnovnu populaciju su činile srednje škole u Srbiji (bez KiM), kojih prema dostupnoj bazi podataka Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja ima 452. Ukupno je bilo predviđeno da u istraživanju učestvuje 138 srednjih škola, a poziv za učestvovanje u istraživanju prosleđen je na adresu 152 škole zbog pretpostavke da neće sve škole odgovoriti na poziv. Na molbu za prosleđivanje programa i aktuelnog plana za karijerno vođenje i savetovanje ukupno je odgovorilo 108 srednjih škola, što je 78%

planiranog broja srednjih škola. U uzorku je učestvovalo 18,5% gimnazija, 1,9% specijalizovanih gimnazija, 67,6% stručnih škola, 4,6% mešovitih škola (gimnazije i srednje stručne škole), 0,9% umetničkih škola i 6,5% škola za decu sa smetnjama u razvoju. Ukoliko se posmatra struktura uzorka prema vrsti srednje škole, ona u velikoj meri odgovara strukturi populacije srednjih škola.

Prva stvar koja je analizirana jeste koliko škola ima Program karijernog vođenja i savetovanja. Zatim, radi sprovođenja ovog istraživanja kreiran je **obrazac za analizu godišnjih planova za karijerno vođenje i savetovanje.** Ovaj obrazac sačinjen je na osnovu sadržaja navedenog Programa za karijerno vođenje i savetovanje mladih od 15 do 18 godina u strateškom dokumentu, kao i na osnovu zakonskih odrednica vezanih za sadržaj programa. U Strategiji je navedeno da ishodi karijernog vođenja i savetovanja treba da budu navedeni u tri oblasti: u okviru ličnog razvoja pojedinca, istraživanja mogućnosti koje pojedinci imaju za učenje i zapošljavanje i u okviru planiranja i upravljanja svojom karijerom. Saglasno sa uspostavljenom podelom aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja na grupe aktivnosti karijerno informisanje, karijerno savetovanje, obrazovanje o karijeri i povezivanje sa poslovnom zajednicom, biće analizirano koliko su različite aktivnosti zastupljene u planovima. Pored ovih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja, analizirane su i prateće aktivnosti – analiza potreba učenika za uslugama karijernog vođenja i savetovanja, planiranje praćenja karijere učenika nakon srednje škole, analiza sprovedenih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja i planiranje stručnog

¹ Margina greške iznosi 7%, za procenu proporcije sa 95% sigurnosti.

² Navedena podela je preuzeta iz publikacije „Program i metodologija karijernog vođenja i savetovanja za studente u Srbiji“ koja je razvijena u okviru projekta „Razvoj karijernog vođenja u cilju unapređenja visokog obrazovanja u Srbiji“

usavršavanja realizatora aktivnosti KVIS-a u srednjoj školi. Takođe, u skladu sa uspostavljenim zakonskim okvirom biće ispitano i ko su navedeni kao nosioci, aktivnosti, korisnici aktivnosti i partneri, kao i to kakav je način realizacije ovih aktivnosti. S obzirom na to da je strategijom definisano i da posebno treba

obratiti pažnju na učenike iz osetljivih društvenih grupa i darovite učenike, ispitano je koliko srednje škole to u ovom trenutku čine. Instrument je naveden u nastavku. Na osnovu instrumenta (čeka-liste) identifikovana je zastupljenost pojedinih elemenata u planovima za karijerno vođenje i savetovanje.

KATEGORIJE	ELEMENTI	
Struktura plana za karijerno vođenje i savetovanje	Navedeni opisi aktivnosti	
	Navedeni nosioci realizacije	
	Navedena vremenska dinamika	
	Navedeni razredi učenika kojima su usluge namenjene	
	Naveden način realizacije	
	Naveden način evaluacije aktivnosti i/ili osoba zadužena za evaluaciju	
	Navedeni očekivani ishodi/rezultati aktivnosti	
Planirane aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja	KARIJERNO INFORMISANJE	Karijerno informisanje o nastavku školovanja
		Karijerno informisanje o zanimanjima i tržištu rada
		Karijerno informisanje o preduzetništvu
		Nešto drugo
	KARIJERNO SAVETOVANJE	Individualno karijerno savetovanje
		Grupno karijerno savetovanje
		Testiranje učenika
	POVEZIVANJE SA POSLOVNO M ZAJEDNICOM	Susreti učenika sa predstavnicima različitih zanimanja (na radnom mestu ili u školi)
		Job shadowing – program Senka na poslu
	OBRAZOVANJE O KARIJERI	Nešto drugo
		Aktivnosti posvećene razvoju veština važnih za aktivno traženje posla i/ili samozapošljavanje
		Aktivnosti posvećene razvoju ključnih kompetencija
Aktivnosti posvećene planiranju i upravljanju karijerom		
Aktivnosti posvećene profesionalnom vaspitanju		
Prateće aktivnosti	Nešto drugo	
	Analiza potreba učenika za uslugama karijernog vođenja i savetovanja	
	Analiza sprovedenih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja	
	Planirano praćenje karijere učenika nakon srednje škole	
	Planiranje stručnog usavršavanja realizatora aktivnosti KVIS-a u srednjoj školi	
	Stručni saradnik (psiholog, pedagog)	
	Odeljenski starešina	
Nosioci aktivnosti	Predmetni nastavnik/ci	
	Tim za karijerno vođenje i savetovanje	
	Direktori i/ili pomoćnici direktora	
	Nastavnik/ca građanskog vaspitanja	
	Tim za inkluzivno obrazovanje	
	Tim za promociju škole/marketing	
	Učenički i učenički parlamenti	
	Roditelji i saveti roditelja	
	Drugo	
	Poslodavačka udruženja i poslodavci	
	Partneri u sprovođenju aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja	Kancelarije za mlade
Visokoškolske ustanove		
Nevladine organizacije		
Centri za razvoj karijere		
Nacionalna služba za zapošljavanje		
Drugo		
Prepoznati korisnici usluga karijernog vođenja	Učenički škole	
	Roditelji učenika škole	
	Potencijalni učenici škole	
Prepoznate posebne grupe učenika	Učenički iz osetljivih društvenih grupa	
	Daroviti učenici	
Definisan način realizacije aktivnosti		

Tabela 1: Elementi analize planova za karijerno vođenje i savetovanje

Pre predstavljanja rezultata istraživanja treba istaći nekoliko napomena. Rezultati koju budu bili predstavljeni odnose se na aktivnosti i usluge karijernog vođenja i savetovanja koje srednje škole **planiraju**. Stoga je **moguće da postoji razlika u odnosu na to koje se aktivnosti KViS-a zaista realizuju u srednjim školama**. Zatim, treba istaći da se planovi dosta međusobno razlikuju prema tome koliko su detaljno napisani. U situacijama kada su aktivnosti u planovima napisane isuviše opšte one nisu mogle biti kategorisane u unapred definisane kategorije. Takođe, s obzirom na to da su planovi u velikoj meri interni dokumenti moguće je da je u njima izostavljeno nešto što se podrazumeva ili što je napisano u nekim drugim školskim dokumentima, te da je to uticalo na rezultate istraživanja.

REZULTATI I DISKUSIJA ISTRAŽIVANJA

Da li srednje škole imaju Program i plan za karijerno vođenje i savetovanje?

Istraživanje je pokazalo da 63,9 % škola ima Program karijernog vođenja i savetovanja, dok 36.1% (39 škola) nema program karijernog vođenja i savetovanja³. Dalja analiza je pokazala da sve ispitane škole za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju nemaju Program za KViS. Takođe, 36% ispitanih gimnazija nema program što je slučaj i sa 32% ispitanih srednjih stručnih škola. Može se napomenuti da postoji terminološka neujednačenost, pa tako pojedine srednje škole plan za karijerno vođenje i savetovanje nazivaju plan za profesionalnu orijentaciju, iako se u Zakonu o srednjem obrazovanju i vaspitanju koristi termin karijerno vođenje i savetovanje. U jednom planu se i Tim za karijerno vođenje i savetovanje zove Tim za profesionalno informisanje, a u drugom Tim za karijerno vođenje i

profesionalnu orijentaciju, što ukazuje na to da postoji nedoumica oko upotrebe termina u ovoj oblasti. U dalju analizu strukture i sadržaja planova za karijerno vođenje i savetovanje uključeno je 69 srednjih škola koje imaju aktuelan plan za 2015/2016. školsku godinu.

STRUKTURA PLANOVA ZA KARIJERNO VOĐENJE I SAVETOVANJE

--> Kako su planovi za karijerno vođenje i savetovanje strukturisani?

Struktura planova za karijerno vođenje i savetovanje se dosta razlikuje od jedne srednje škole do druge. Međutim, u svim ili gotovo svim školama, ovi planovi sadrže tri osnovna elementa:

- * Opis aktivnosti – koje aktivnosti se realizuju (100%)
- * Nosioци realizacije – ko je zadužen za realizaciju aktivnosti (96%)
- * Vremenska dinamika – kada se realizuju aktivnosti (96%)

Međutim čak i u vezi sa navedenim elementima postoje ponekad i velike varijacije u načinu prikazivanja ovih elemenata između planova. Na primer, u pojedinim planovima je naveden mesec u kojem će se organizovati određena aktivnost, a u drugim samo da li će se ona realizovati u prvom ili drugom polugodištu. U jednom planu naveden je i tačan broj sati koji je potreban za realizaciju aktivnosti.

Naknadno je kontaktirano osamnaest srednjih škola iz grupe škola koje nisu odgovorile na zahtev za istraživanje, kako bi se proverila pretpostavka da one škole koje nisu odgovorile na zahtev za istraživanje upravo one koje nemaju Program za karijerno vođenje i savetovanje, što bi uticalo na rezultate istraživanja. Ispostavilo se da je i u ovom ispitnom poduzorku škola razmera veoma slična, s obzirom na to da od ukupnog broja kontaktiranih škola 72% ima Program, te se može zaključiti da su one škole koje nisu odgovorile na zahtev za istraživanje slične sa onim školama koje jesu, što ukazuje da rezultati istraživanja možemo smatrati reprezentativnim.

- U oko 70% pregledanih planova prisutan je i opis načina realizacije. Kada je u pitanju navođenje razreda učenika kojima su pojedine aktivnosti namenjene, u oko 17% planova navedeno je da li su aktivnosti namenjene učenicima prvog, drugog, trećeg, četvrtog ili učenicima svih razreda⁴. Postoje i planovi gde su isključivo planirane aktivnosti za završne razrede čime se ne mogu ostvariti ciljevi karijernog vođenja i savetovanja.

- Veoma mali procenat planova za karijerno vođenje i savetovanje sadrži elemente koji se odnose na evaluaciju sprovedenih aktivnosti. U oko 12% planova navedena je posebna kolona sa očekivanim rezultatima. Na primer, kao očekivani rezultat aktivnosti ispitivanja interesovanja učenika prvog razreda navodi se detekcija učenika koji nisu zadovoljni izborom škole, a kao očekivani rezultat posete sajmu zapošljavanja – informisanje učenika o potrebama tržišta rada. U pojedinim planovima u ovoj koloni je zapravo naveden način praćenja realizacije aktivnosti a ne njen rezultat. Tako je na primer zapisnik o radu tima naveden je kao očekivan rezultat aktivnosti formiranja tima. Takođe, u određenim planovima u ovoj koloni su očekivani ishodi formulisani kao ciljevi. Na primer, očekivani ishod učestvovanja na stručnim skupovima na temu razvoja karijere i preduzetništva jeste „povećati profesionalnu kompetenciju nastavnika“.

- U oko 10% planova navedena je kolona sa navedenim načinom praćenja i evaluacije ili osobama koje su zadužene za praćenje i evaluaciju realizacije aktivnosti. Na primer, u ovim planovima je navedeno preko kojih izvora verifikacije će se pratiti uspešnost aktivnosti (foto dokumentacija, zapisnici, izveštaji, evidencija o daljem školovanju i zapošljavanju) ili su navedeni indikatori uspešnosti aktivnosti (broj učenika koji je posetio prezentaciju, rezultati testa ili upitnika). U drugim planovima navedeno

je ko je zadužen za praćenje i evaluaciju – često je to direktor i koordinator Tima za karijerno vođenje i savetovanje, a ponekad je to i odeljenski starešina, psiholog ili voditelj određene radionice.

Primeri dobre prakse

Aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u planu jedne od škola su podeljene u tri grupe: 1) Informisanje učenika o svetu rada i zanimanja i sistemu višeg i visokog obrazovanja, 2) Upoznavanje, praćenje i podsticanje razvoja individualnih karakteristika ličnosti značajnih za usmeravanje njihovog profesionalnog razvoja i 3) Formiranje pozitivnog odnosa prema radu. Plan još sadrži i detaljan opis aktivnosti, vreme, nosioce realizacije i razrede za koje će te aktivnosti biti realizovane.

AKTIVNOSTI KARIJERNOG VOĐENJA I SAVETOVANJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

I Karijerno informisanje

--> Na koji način srednje škole planiraju informisanje o nastavku školovanja?

Čak **90%** srednjih škola planira aktivnosti karijernog informisanja o nastavku školovanja. Pri tome, gotovo sve škole navode prezentacije predstavnika *visokoškolskih ustanova* kao vid informisanja učenika o studijskim programima zajedno sa materijalima koje ove ustanove šalju. Pored toga, nešto manje od polovine škola učestvuje i u Sajmu obrazovanja (48%). Međutim, u trećini škola, prezentacije i posete visokoškolskim ustanovama su i jedini način informisanja učenika o

⁴ Odnosi se na planove koji su jasno istakli kome je aktivnost namenjena tako što su: navedena je posebna kolona sa ovim podatkom ili je za preko 50% aktivnosti u okviru opisa ima podatak kojim učenicima je ta aktivnost namenjena.

mogućnostima za nastavak školovanja.

Pored navedenih načina realizacije aktivnosti, u planovima se navodi još i da se učenici informišu o prohodnosti na određene visokoškolske ustanove kroz nastavu, organizovanjem susreta sa bivšim učenicima koji su sada studenti na fakultetima i kreiranjem panoa u školama ili stranice na školskom sajtu gde se može pronaći više relevantnih informacija.

Primeri dobre prakse

Karijerno informisanje o nastavku školovanja ima posebnu važnost u gimnazijama. Kao primer dobre prakse može se izdvojiti plan gimnazije u kojoj su planirane različite aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u zavisnosti od meseca u kojem se odvijaju.

Oktobar – poseta sajmov obrazovanja i karijere, osnivanje karijernog kutka sa relevantnim informacijama;

Novembar, februar, mart, april – prezentovanje rada visokoškolskih ustanova u školi;

Mart i april – posete fakultetima;

April – posete studenata univerziteta koji su bili učenici škole;

April i maj - detaljno informisanje učenika 4. razreda o objavljenim konkursima za upis na fakultet i više škole.

--> Na koji način srednje škole planiraju informisanje o zanimanjima i tržištu rada?

U odnosu na informisanje o nastavku školovanja, nešto manji broj planova sadrži aktivnosti koje se odnose na informisanje o zanimanjima i tržištu rada – **86%**. U okviru ove kategorije karijernog

informisanja srednje škole planiraju različite aktivnosti: predavanja „Kroz svet zanimanja“ na časovima odeljenskog starešine, predavanje o društvenim potrebama za kadrovima (često u saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje), predavanje o promenama koje nastaju u svetu zanimanja, o dokvalifikacijama i prekvalifikacijama, o poslovima, praksama, volontiranju i stipendijama. Određeni broj škola posećuje i Sajmove zapošljavanja (oko 19%), i na taj način informiše svoje učenike o tržištu rada. Aktivnosti koje su bile prisutne u manjem broju planova karijernog informisanja jesu predstavljanje zanimanja u školskim novinama, organizovanje izložbe o zanimanjima, informisanje preko društvenih mreža, bloga ili veb sajta škole i izrada panoa o mogućim načinima za sticanje informisanja o željenim zanimanjima. U pojedinim planovima se navodi i da će se informisanje o zanimanjima sprovoditi i kroz redovnu nastavu, tako što će predmetni nastavnici predstavljati razna zanimanja. Pojedine škole sarađuju i sa Kancelarijama za mlade i na taj način informišu svoje učenike o mogućnostima za praksu i volontiranje.

Primeri dobre prakse

Plan jedne medicinske srednje škole sadrži više mehanizama informisanja o zanimanjima i tržištu rada kombinovanih sa aktivnostima karijernog obrazovanja. U ove aktivnosti je uključen veliki broj aktera: 1) Za učenike prvog razreda i njihove roditelje organizuje se informisanje o karakteristikama posla i ustanova u zdravstvu čime se postiže preventivni rad na razbijanju predrasuda o pojedinim zanimanjima unutar zdravstva. Ova aktivnost se sprovodi na časovima odeljenskog starešine i roditeljskim sastancima. 2) Za učenike trećeg razreda u drugom polugodištu organizuje se prezentovanje podataka vezanih za

tržište rada. Ovu aktivnost realizuje odeljenski starešina, pedagoško-psihološka služba i nastavnik građanskog vaspitanja. 3) Za učenike trećeg i četvrtog razreda volonteri Kancelarije za mlade organizuju vršnjačku podršku u informisanju o zaposlenju i mogućnostima koje učenici imaju da se uključe u programe volontiranja. 4) Za sve učenike organizuje se izlaganje predmetnih nastavnika o sopstvenoj struci na časovima. Pored svih navedenih aktivnosti učenici se podučavaju i za traženje i analiziranje podataka o karijeri dobijenih putem internetaprezentovanje podataka vezanih za tržište rada. Ovu aktivnost realizuje odeljenski starešina, pedagoško-psihološka služba i nastavnik građanskog vaspitanja. 3) Za učenike trećeg i četvrtog razreda volonteri Kancelarije za mlade organizuju vršnjačku podršku u informisanju o zaposlenju i mogućnostima koje učenici imaju da se uključe u programe volontiranja. 4) Za sve učenike organizuje se izlaganje predmetnih nastavnika o sopstvenoj struci na časovima. Pored svih navedenih aktivnosti učenici se podučavaju i za traženje i analiziranje podataka o karijeri dobijenih putem interneta.

--> Na koji način srednje škole planiraju informisanje o preduzetništvu?

Veoma mali broj srednjih škola u planove karijernog vođenja i savetovanja uključuje informisanje o preduzetništvu, svega 10%. Informisanje o preduzetništvu se sprovodi kroz uključivanje u programe omladinskog preduzetništva, rad u učeničkim kompanijama, kreiranje pano table sa informacijama o preduzetništvu, organizovanje Info dana o malim i srednjim preduzećima, nastavu Preduzetništva ili predavanja o preduzetništvu koje sprovode učenici završnih razreda.

--> Da li srednje škole planiraju informisanje o srednjim školama za potencijalne učenike?

Oko 44% planova sadrži aktivnosti koje se odnose na informisanje učenika osnovnih škola o srednjim školama, uključujući organizovanje Otvorenih vrata i posete osnovnim školama.

--> Koje aktivnosti karijernog informisanja srednje škole još realizuju?

Pred redovnog informisanja, pojedine škole informišu učenike o značaju karijernog vođenja i savetovanja.

II Karijerno savetovanje i testiranje

--> Da li srednje škole planiraju karijerno savetovanje i testiranje?

Tri četvrtine srednjih škola planiraju aktivnosti karijernog savetovanja. Individualno savetovanje je više zastupljeno u planovima (70%), nego grupno (42%). Pojedine škole pre realizovanja ove usluge planiraju aktivnosti koje imaju za cilj identifikovanje učenika koji imaju potrebu za ovom vrstom usluge. Takođe, često je ova usluga namenjena učenicima završnih razreda (trećeg i četvrtog). Pojedine škole usluge savetovanja i testiranja nude samo učenicima koje iskazu interesovanje za ovim vidom podrške. Može se napomenuti i da se u pojedinim planovima planira upućivanje učenika na karijerno savetovanje u Nacionalnu službu za zapošljavanje.

--> Na koji način srednje škole planiraju aktivnosti testiranja učenika?

Testiranje učenika kao aktivnost prisutna je u 61% planova za karijerno vođenje i savetovanje. Nije u svim planovima navedeno za koje učenike će biti omogućeno testiranje, ali ukoliko jeste tipično je navedeno da će tu priliku imati učenici trećeg i četvrtog razreda i učenici koji iskazu interesovanje. Najčešće se navode sledeći psihološki instrument:

- * Test profesionalnih opredeljenja (TPO i TPO-3)⁵ – oko 36% srednjih škola koje testiraju učenike navele su ime ovog testa.
- * Test profesionalnih interesovanja – oko 17% srednjih škola koje testiraju učenike navele su ime ovog testa.⁶
- * Test opšte informisanosti.

Pored navedenih testova, u manjem broju planova srednjih škola navedeni su i sledeći psihološki testovi inteligencije:

- * KOG3 – baterija testova inteligencije
- * DAT serija – test diferencijalnih sposobnosti.
- * Verbalni testovi inteligencije
- * D-48⁷

Osim standardizovanih testova, u srednjim školama se koriste i nestandardizovani onlajn testovi kao što su:

- * Testovi interesovanja, veština i vrednosti na sajtu BOŠ Karijera
- * *iPersonic* test
- * *Dream Foundation* testovi
- * *Myer-Briggs personality* test

III Povezivanje sa poslovnom zajednicom

--> Da li srednje škole planiraju susrete učenika sa predstavnicima različitih zanimanja (na radnom mestu ili u školi)?

Nešto manje od polovine planova za karijerno vođenje i savetovanje (**48%**) sadrži aktivnost susreta sa predstavnicima određenog zanimanja na radnom mestu

⁵ Test profesionalnih opredeljenja (TPO-3), utemeljen na teoriji Bareta i Vilijamsa (Barrett and Williams, 1994), sastoji se od 236 stavki uparenih u 118 parova tako da zahvata trinaest radnih delatnosti, familija i područja familija zanimanja, a prema priručniku može se koristiti za profesionalno savetovanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola.

⁶ Test profesionalnih interesovanja namenjen je merenju intenziteta profesionalnih interesovanja učenika osnovnih škola. Profesionalna interesovanja obuhvataju deset područja. Test je, pre svih, namenjen školskim psiholozima i psiholozima u profesionalnoj orijentaciji. Norme su za sada napravljene samo za učenike osmih razreda osnovnih škola.

⁷ Test D-48 sastoji se od 44 zadataka u obliku crteža domina poslaganih po određenom principu.

ili u školi. U pojedinim planovima, u vezi sa organizovanjem ovih susreta, važnu ulogu imaju roditelji i bivši učenici škole koji predstavljaju svoja zanimanja.

--> Da li srednje škole planiraju aktivnost Senka na poslu/Pratim te na poslu?

Veoma mali broj škola planira ovu aktivnost u kojoj učenici imaju priliku da provedu dan na poslu sa predstavnikom zanimanja koje ih interesuje, svega **6%**.

Primeri dobre prakse

Jedna srednja škola detaljno je u planu opisala korake koje će preduzeti u vezi sa aktivnošću Senka na poslu: 1) Ispitivanje interesovanja učenika za ovu aktivnost, 2) Organizacija i realizacija posete stručnim osobama na poslu (u minimum dve organizacije) i 3) Prezentacija organizovanih aktivnosti Senke na poslu za učenike škole koji nisu u njima učestvovali.

IV Obrazovanje za karijeru

--> Koje aktivnosti posvećene razvoju veština važnih za aktivno traženje posla i/ili samozapošljavanje planiraju srednje škole?

Oko polovine planova karijernog vođenja i savetovanja sadrži aktivnosti karijernog obrazovanja koje se odnose na razvoj veština za aktivno traženje posla i/ili samozapošljavanje (49%). Gotovo sve srednje škole koje planiraju ovu vrstu aktivnosti, planiraju da sprovedu obuku u pisanju CV-ija. Takođe aktivnosti iz ove kategorije koje su prisutne u većem broju planova uključuju i pripremu za intervju sa poslodavcem i pisanje motivacionog pisma. Ređe su planirane sledeće aktivnosti: obuka u poslovnoj komunikaciji, obuka u pisanju biznis plana, osposobljavanje učenika za aktivno traženje posla i za korišćenje interneta za pronalaženje posla. Uopšteno

gledano, možemo da zaključimo da koncept veština upravljanja karijerom nije u dovoljnoj meri prepoznat od strane školskih timova za karijerno vođenje i savetovanje koji deluju u srednjim školama u Srbiji, nasuprot praksi u srednjim školama iz zemalja Evropske Unije.⁸

Ko sve sprovodi ove aktivnosti u srednjim školama? Obučavanje učenika u veštinama važnim za aktivno traženje posla realizuju razni akteri – Tim za KViS, odeljenske starešine, nastavnici građanskog vaspitanja, nastavnici srpskog i mađarskog jezika, nastavnici informatike i preduzetništva, pedagozi i psiholozi, direktori i sekretari. Partneri koji su uključeni u ove aktivnosti su kancelarije za mlade i Nacionalna služba za zapošljavanje.

U onim srednjim školama u kojima se planira razvoj veština potrebnih za samozapošljavanje u njima učestvuju nastavnici preduzetništva, a jedna škola u sprovođenju ove aktivnosti saraduje sa Kancelarijom za lokalni i ekonomski razvoj.

Primeri dobre prakse

Jedna srednja škola detaljno je u planu opisala korake koje će preduzeti u vezi sa aktivnošću Senka na poslu: 1) Ispitivanje interesovanja učenika za ovu aktivnost, 2) Organizacija i realizacija posete stručnim osobama na poslu (u minimum dve organizacije) i 3) Prezentacija organizovanih aktivnosti Senke na poslu za učenike škole koji nisu u njima učestvovali.

⁸ Više o Veštinama upravljanja karijerom videti u „Razvoj i sprovođenje politika u vezi sa veštinama upravljanja karijerom (VUK)“, Evropska mreža politike celoživotnog vođenja (ELGPN), Prevod na srpski u izdanju Euroguidance centra u Srbiji, 2015

--> Koje aktivnosti posvećene planiranju i upravljanju karijerom planiraju srednje škole?

Oko 36% planova za karijerno vođenje i savetovanje sadrži kao planiranu aktivnost obrazovanje učenika na temu planiranje i upravljanje karijerom. U okviru ove grupe aktivnosti mogu da se ubroje razni načini osnaživanja učenika da aktivno planiraju razvoj svoje karijere kroz radionice, predavanja, grupni i individualni savetodavni rad:

* Pojedine srednje škole planiraju organizovanje radionica za učenike čiji je cilj podsticanje učenika da razmišljaju o profesionalnom razvoju i planiranju karijere. Na primer, organizuju se radionice „Ja za 10 godina“, „Točak života“, „Karijera po meri mladih“, „Na putu izbora zanimanja“, „Želim da postanem“, „Moja SWOT analiza“...

* U pojedinim planovima se predviđa držanje predavanja na ovu temu - „Kuda posle srednje škole, kako doneti odluku“ i „Planiranje karijere“ kao tema časa odeljenskog starešine su neka od njih. U pojedinim planovima se izdvajaju aktivnosti usmerene na povećanje znanja o činionicima koji utiču na odabir zanimanja i nastavka školovanja.

* Organizovanja razgovora sa učenicima u vezi sa izradom Plana karijere.

* U jednoj srednjoj školi se planira i izrada literarnih radova vezanih za planiranje karijere, buduće radno mesto ili zanimanje kao i kreiranje crteža na temu „Moje buduće zanimanje“. U ovim aktivnostima su uključeni i profesori srpskog i engleskog jezika i književnosti, profesori građanskog vaspitanja i likovne kulture.

Ko sve sprovodi ove aktivnosti u srednjim školama? U realizaciju ovih aktivnosti pored Tima za KViS navedeni su u različitim planovima i odeljenske starešine, nastavnici građanskog vaspitanja, nastavnici srpskog, engleskog i mađarskog jezika, pedagozi, psiholozi

i učenički parlament, a u jednom planu pominje se i saradnja sa Nacionalnom službom za zapošljavanje u realizaciji ovih aktivnosti.

--> Koje aktivnosti posvećene razvoju ključnih kompetencija planiraju srednje škole?

Svega **12%** planova sadrži planiranje aktivnosti koje se odnose na razvoj ključnih kompetencija učenika. U okviru ove kategorije planiraju se aktivnosti u vezi sa upravljanjem vremenom

(podsticanje na racionalnije organizovanje i planiranje učenja, rada i slobodnog vremena), mehanizmima i tehnikama učenja (na primer program „Naučite da učite“), digitalnom pismenošću, radu sa podacima i informacijama (formiranje navika za samostalno nalaženje informacija) i socijalnim kompetencijama.⁹

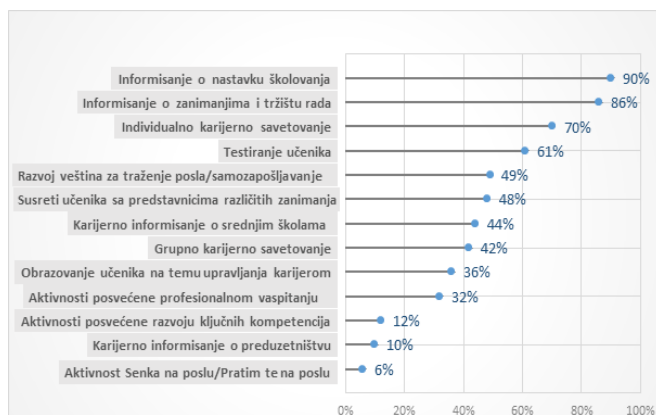
Navedene aktivnosti realizuju sledeći akteri: pedagoško-psihološka služba, odeljenski starešina, nastavnik građanskog vaspitanja i nastavnik informatike.

Primeri dobre prakse

Dobar primer podsticanja razvoja kompetencije Rada sa podacima i informacijama jeste srednja škola koja učenike četvrtog razreda podučava za samostalno traženje i analiziranje podataka o karijeri dobijenih putem interneta (sajtova i portala). Ovu aktivnost sprovode pedagoško-psihološka služba i članovi Tima za KViS, a kao njen očekivani rezultat navedeno je jačanje samopouzdanja pri građenju karijere i preuzimanje inicijative u prikupljanju činjenica.

SAŽETAK: AKTIVNOSTI KARIJERNOG VOĐENJA I SAVETOVANJA U SREDNJIM SKOLAMA

Analiza planova za karijerno vođenje i savetovanje je pokazala da su se u srednjim školama najčešće planiraju aktivnosti karijernog informisanja, uključujući aktivnosti informisanja o nastavku školovanja i zanimanja i tržištu rada. Takođe, u preko polovine planova zastupljene su aktivnosti individualnog karijernog savetovanja i testiranja. Sve ostale aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja su zastupljene u manje od polovine planova za karijerno vođenje i savetovanje.

⁹ U dokumentu *Standardi opštih međupredmetnih kompetencija za kraj srednjeg obrazovanja*, navedene su ključne (međupredmetne) kompetencije koje se podudaraju sa navedenim ključnim kompetencijama, kao što su Kompetencija za celoživotno učenje, Rad sa podacima i informacijama, Digitalna kompetencija, Komunikacija, Saradnja i Preduzimljivost i preduzetnička kompetencija.

Prateće aktivnosti

--> Analiza potreba učenika za uslugama karijernog vođenja i savetovanja

Analiza potreba učenika kao osnova za planiranje aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja prisutna je u **48%** planova. U okviru ove analize prisutno je nekoliko različitih vrsta analiza potreba:

* Ispitivanje mišljenja učenika svih razreda o tome kakva im je podrška potrebna u planiranju i razvoju karijere. U jednoj srednjoj školi se planira da će se ispitati i mišljenje roditelja i lokalne samouprave o tome koje su im usluge potrebne. Ponekad se specifično naglašava da će se ispitivati za koja predavanja, radionice, posete stručnim osobama na poslu i posete fakultetima i visokim školama su učenici zainteresovani.

* Realizacija istraživanja o tome koliko su učenici informisani o mogućnostima zapošljavanja i daljeg obrazovanja.

* Anketiranje učenika o profesionalnim planovima i namerama.

* Utvrđivanje mišljenje učenika o obrazovnom profilu koji su upisali i zanimanju za koje se spremaju.

Osim planiranja budućih aktivnosti neke od navedenih anketa služe i za identifikaciju učenika kojima je potrebna dodatna podrška u karijernom razvoju.

Primeri dobre prakse

Kako bi se razvila otvorena komunikacija sa učenicima jedan plan za karijerno vođenje i savetovanje sadrži inovativnu aktivnost – formiranje Kutije za pitanja učenika u vezi sa karijerom. Ovu aktivnost realizuju nastavnici, a očekivani rezultat je razvijanje otvorene komunikacije sa učenicima sa ciljem što zrelijeg donošenja odluke pri izboru zanimanja.

--> Analiza sprovedenih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja

Relativno mali broj škola planira da prati kretanje svojih učenika kada oni završe školu, svega **15%**. Najčešće nije opisano na koji način se ova aktivnost realizuje, ali u onim planovima u kojima to jeste navedeno, napisano je da će se odvititi putem anketiranja bivših učenika u okviru maturalskog časa; uspostavljanjem kontakta između odeljenskih starešina i bivših učenika i formiranjem i održavanjem baze sa informacijama o kretanju učenika.

Primeri dobre prakse

U planu jedne srednje škole vremenski su raspodeljene obaveze u vezi sa prikupljanjem podataka o statusu bivših učenika. U septembru se analiziraju podaci o postignutim rezultatima bivših maturanata prilikom upisa na visokoškolske ustanove iz prethodne školske godine. U decembru se stvara jedinstveni spisak maturanata sa opredeljenjem svakog učenika pojedinačno koji se prezentuje nastavničkom veću. U maju se realizuje izrada i distribucija obrasca za maturante u cilju daljeg praćenja njihove karijere. Informisanje učenika 1. 2. i 3. razreda o opredeljenju maturanata za nastavak školovanja vrši se u junu. Tokom jula i avgusta se prikupljaju podaci o uspešnosti maturanata na upisu, koji se obrađuju, predstavljaju nastavničkom veću i publikuju na blogu, sajtu i u okviru Karijernog kutka. Takođe se u tom periodu i priprema, štampa i distribuira informator o karijernom kretanju učenika.

--> Planiranje stručnog usavršavanja realizatora aktivnosti KViS-a u srednjoj školi

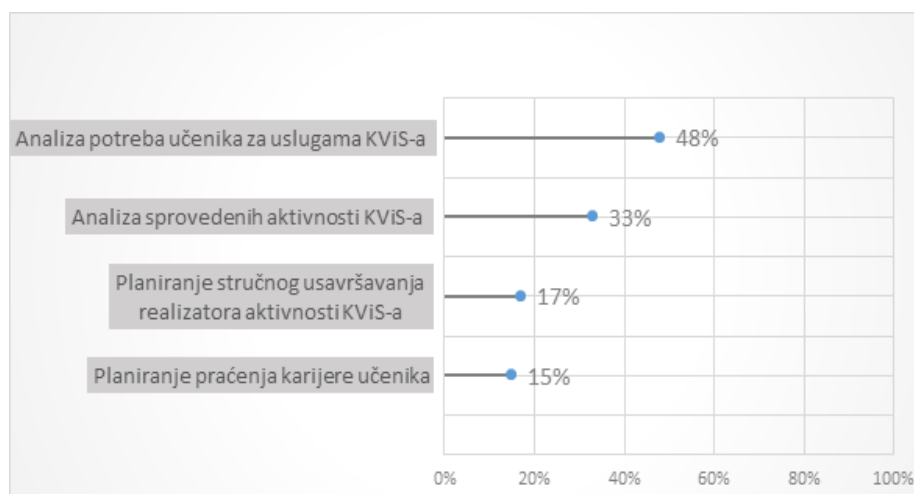
U 17% planova za karijerno vođenje i savetovanje planiraju se aktivnosti za

unapređenje kompetencija osoba koje realizuju aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja. U pojedinim srednjim školama planiraju se seminari odnosno obuke u karijernom vođenju i savetovanju, dok se u drugim planira učešće na konferencijama, sajmovima i drugim stručnim skupovima i manifestacijama na temu karijernog vođenja i savetovanja. Takođe, u jednom planu se predviđa nabavka literature iz ove oblasti.

Za razliku od navedenih aktivnosti, u pojedinim planovima se predviđaju obuke koje će realizatori aktivnosti KViS-a (Tim za karijerno vođenje i savetovanje, stručni saradnici, odeljenske starešine...) održati za druge nastavnike. Ove obuke su u vidu predavanja odnosno prezentacije o pohađanim programima stručnog usavršavanja ili savetodavnog rada sa nastavnicima kako bi unapredili svoje kompetencije u ovoj oblasti.

Primeri dobre prakse

Kako bi se razvila otvorena komunikacija sa učenicima jedan plan za karijerno vođenje i savetovanje sadrži inovativnu aktivnost – formiranje Kutije za pitanja učenika u vezi sa karijerom. Ovu aktivnost realizuju nastavnici, a očekivani rezultat je razvijanje otvorene komunikacije sa učenicima sa ciljem što zrelijeg donošenja odluke pri izboru zanimanja.

KORISNICI USLUGA KARIJERNOG VOĐENJA I SAVETOVANJA U SREDNJOJ ŠKOLI

--> Učenici kao korisnici usluga karijernog vođenja i savetovanja

Korisnici usluga karijernog vođenja i savetovanja su pre svega učenici škole. Međutim, Strategija karijernog vođenja i

savetovanja podrazumeva da se posebna pažnja posveti pojedinim grupama učenika - mladim talentima i mladima iz osetljivih društvenih grupa. U kojoj meri srednje škole planiraju aktivnosti koje su namenjene ovim grupama učenika?

Darovite učenike kao posebnu grupu učenika za koje je potrebno planirati zasebne aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja prepoznaje **22% planova**. Međutim, aktivnosti koji su planirane su raznovrsne i uključuju sledeće:

1) Identifikacija i usmeravanje učenika;
2) Karijerno informisanje koje je usmereno na dodatne vidove obrazovanja i obuke – informisanje o sekcijama, takmičenjima, mogućnostima stručnog usavršavanja, izbornim predmetima, vannastavnim aktivnostima, dodatnoj nastavi kao i u uključivanju u Regionalne centre za talente i Istraživačku stanicu Petnica i

3) Individualni savetodavni rad. Svi planovi sadrže samo po jednu od ove tri aktivnosti, odnosno ni u jednom planu nije kombinovano više aktivnosti rada sa darovitim učenicima. Treba napomenuti i da je u nekoliko planova prisutna ista formulacija – „Preduzimanje mera za rad sa učenicima koji postižu natprosečne rezultate na osnovu praćenja postignuća učenika“, koja je opšta i ne ukazuje na konkretne mere koje će se preduzeti.

U svega **12% planova** za karijerno vođenje i savetovanje prepoznaju se specifično učenici iz **osetljivih društvenih grupa**. Za ove učenike se planiraju različite aktivnosti. Pojedini planovi sadrže samo aktivnosti vezane za identifikaciju ovih učenika – na primer navodi se da će se identifikovati učenici koji imaju poteškoće u učenju na osnovu testova i informacija iz osnovnih škola ili da će se prepoznati i uključiti učenici koji rade po individualnim obrazovnim planovima. U dva plana predviđena su i aktivnosti individualnog savetodavnog rada:

1) savetodavni rad sa učenicima koji rade po individualnim obrazovnim planovima,

u saradnji sa Timom zaduženim za inkluziju i
2) individualni razgovori sa učenicima iz osetljivih grupa koji se realizuju u saradnji sa roditeljima. Takođe, planiraju se i posebne radionice namenjene ovim učenicima.

Korisnici usluga KViS-a

Učenici

Roditelji

Daroviti učenici

Učenici koji nisu zadovoljni izborom srednje škole

Učenici iz osetljivih društvenih grupa

Primeri dobre prakse

Jedna srednja škola planira sastanak sa Timom za prevenciju nasilja i na osnovu spiska učenika koji dolaze iz osetljivih grupa sa poremećajem u ponašanju planira realizaciju niza aktivnosti: upoznavanje sa Vodičem za karijerno vođenje, radionice i razgovor sa učenicima i njihovim roditeljima. Takođe, sveobuhvatno praćenje karijernog razvoja učenika iz osetljivih društvenih grupa prisutno je u planu karijernog vođenja i savetovanja u kome se navode aktivnosti „praćenje, podsticanje i usmeravanje profesionalnog razvoja učenika sa posebnim obrazovnim potrebama“, što se sprovodi u saradnji sa Timom za inkluzivno obrazovanje i odeljenskim starešinama.

U petini planova (**20%**) prepoznata je još jedna grupa učenika – učenici koji nisu zadovoljni izborom smera odnosno srednje škole koju pohađaju. Ovakve aktivnosti imaju i veliki potencijal za **prevenciju ranog napuštanja obrazovanja** učenika koji su nezainteresovani za nastavu jer ona ne odgovara njihovim interesovanjima. Aktivnosti koje se planiraju se mogu svrstati u dve grupe:

- 1) Identifikovanje učenika koji nisu u stanju da prate programske sadržaje rada i preduzimanje mera za njihovo odgovarajuće profesionalno usmeravanje i
- 2) Savetodavni rad sa učenicima koji nisu zadovoljni izborom škole. U ove aktivnosti su najčešće uključeni stručni saradnici (psiholog i pedagog) i odeljenski starijina, a u jednom planu je naglašeno i da će u aktivnosti kao partneri biti uključeni i roditelji.

Primeri dobre prakse

Na osnovu sastanka sa Timom koji se bavi osipanjem formira se spisak učenika u riziku od osipanja a zatim se realizuje niz aktivnosti: upoznavanje sa Vodičem za karijerno vođenje, realizacija radionica i organizovanje razgovora sa predstavnikom učeničke zadruge u cilju zaposlenja učenika.

--> Roditelji kao korisnici usluga karijernog vođenja i savetovanja

Osim što roditelji imaju važnu ulogu kao partneri školama u realizaciji aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja, oni mogu biti i korisnici usluga KViS-a. Nešto preko polovine srednjih škola (**51%**) prepoznaje partnerstvo sa roditeljima kao važno i navodi ga u svojim planovima.

Na koji su način roditelji uključeni? Veliki broj planova predviđa uključivanje roditelja u aktivnosti karijernog informisanja zajedno sa učenicima, pa se tako i roditelji informišu o odabranom obrazovnom profilu i mogućnostima za nastavak školovanja i zapošljavanje koje on pruža, o mogućnostima za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju, o prohodnosti na različite fakultete i karakteristikama različitih zanimanja.

Ove aktivnosti se najčešće odvijaju kroz roditeljske sastanke i konsultacije. Pored informisanja, u velikom broju planova je zastupljen i savetodavni rad sa roditeljima u cilju rešavanja dilema u vezi sa profesionalnim razvojem njihove dece i pružanja informacija i pomoći. U pojedinim planovima ovakav savetodavni rad sa roditeljima se posebno planira za posebne grupe učenika – učenike koji imaju probleme u donošenju odluke i učenike iz osetljivih grupa. Takođe, u dva plana se naglašava da će roditelji biti uključeni u razgovor o rezultatima testova u vezi sa profesionalnom orijentacijom koje je učenik rešavao i da će se na osnovu toga zajednički praviti smernice za njegov/njen plan karijere.

U manjem broju planova, predviđaju se aktivnosti karijernog obrazovanja u vidu predavanja o ulozi roditelja u procesu planiranja karijere. Primeri ovih aktivnosti su organizovanje roditeljskih sastanaka na temu „Kako pomoći detetu da donese profesionalnu odluku“ i „Uloga roditelja u daljem školovanju i zapošljavanju“, kao i podsticanje roditelja da zajedno sa svojom decom planiraju karijerni razvoj. Takođe, manji broj planova saradnju sa roditeljima pre svega vidi kroz razmenu informacija koje su relevantne za donošenje odluka u vezi sa karijerom, kao što su informacije o interesovanjima i veštinama učenika.

NOSIOCI AKTIVNOSTI

Kao što se može primetiti na osnovu podataka navedenih u Tabeli 2, u najvećem broju planova navedeni su stručni saradnici (psiholozi i pedagozi) kao nosioci aktivnosti, a zatim odeljenske starešine i predmetni nastavnici. Na osnovu analize planova ne može se utvrditi da li su Timovi za karijerno vođenje i savetovanje osnovani u srednjim školama, ali se može doneti zaključak o tome koliko su oni puta navedeni kao realizatori pojedinih aktivnosti. To je slučaj sa oko dve trećine planova za karijerno vođenje i savetovanje. Pored navedenih nosilaca, u preko polovine planova navedeni su i direktori i pomoćnici direktora, često u vezi sa onim aktivnostima koje zahtevaju uspostavljanje saradnje sa organizacijama i socijalnim partnerima.

U manje od polovine planova navode se kao nosioci aktivnosti nastavnici građanskog vaspitanja, učenički parlament i bivši ili sadašnji učenici škole kao i timovi koji su osnovani u školi – Tim za promociju škole (Tim za marketing) i Tim za inkluzivno obrazovanje. Takođe su kao nosioci aktivnosti navedeni i Savet roditelja i sami roditelji koji često

imaju ulogu u vidu predstavljanja svog zanimanja drugim učenicima ili realizacije predavanja o ulozi roditelja u karijernom razvoju njihove dece.

Pored navedenih nosilaca aktivnosti dodatno su u pojedinim planovima uključeni i sledeći akteri: školski timovi (Tim za partnerstva i projekte, Tim za prevenciju nasilja, Tim za prevenciju osipanja, Tim za stručno usavršavanje), stručna veća, komisije za ekskurziju i komisije za završne i maturalne ispite. Što se tiče predmetnih nastavnika zasebno su izdvojeni nastavnici sledećih predmeta: srpskog i engleskog jezika i književnosti, računarstva i informatike, likovne kulture i preduzetništva. Takođe se zasebno izdvajaju i organizatori praktične nastave i rukovodioci sekcija.

Može se napomenuti da, iako predstavnici učenika i roditelja nisu procentualno navedeni u velikom broju planova, u pojedinim planovima imaju veoma značajnu ulogu i uključeni su u veliki broj aktivnosti. Na primer, osim što predstavnici učeničkog parlamenta učestvuju u realizaciji raznih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja oni su takođe aktivno uključeni i u kreiranju plana za KViS

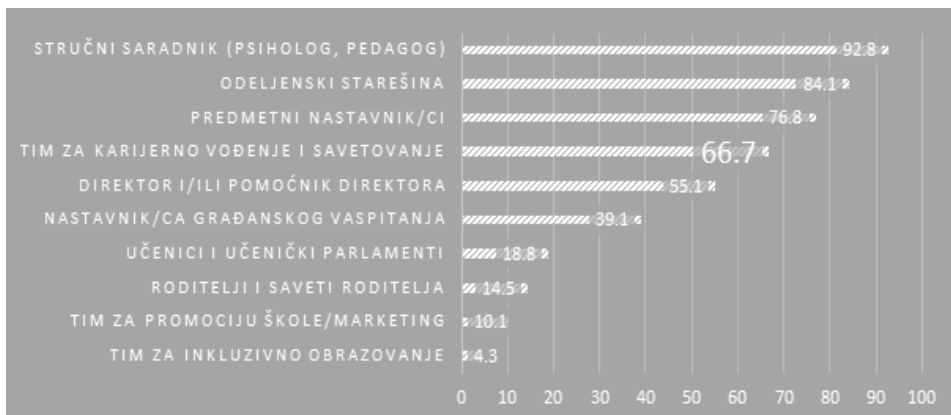

Tabela 2: Nosioci aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama

PARTNERI U REALIZACIJI AKTIVNOSTI KViS-a

Kao što pokazuju podaci navedeni u Tabeli 3, najčešći partneri srednjim školama u realizaciji aktivnosti KViS-a, prema njihovim planovima, jesu visokoškolske ustanove i Nacionalna

služba za zapošljavanje, a relativno često su to i poslodavačka udruženja i poslodavci. U četvrtini slučajeva partneri su Kancelarije za mlade. U manjem broju slučajeva kao partneri su u planovima navedene nevladine organizacije i centri za razvoj karijere.

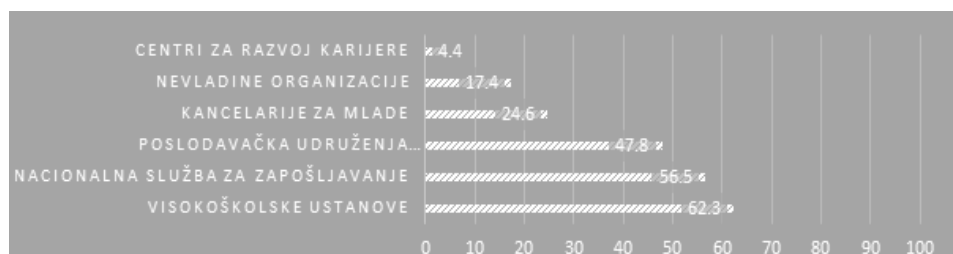

Tabela 3: Partneri u realizaciji aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama

Pored navedenih, u aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja prema pojedinim planovima, biće uključene i jedinice lokalne samouprave, regionalne agencije za razvoj i službe za lokalni ekonomski razvoj, biznis centri i udruženja preduzetnika, lokalni mediji, različite organizacije za rad sa darovitim učenicima, centri za mlade, Crveni krst, školske uprave, osnovnoškolske ustanove i druge srednje škole sa istim obrazovnim profilima.

NAČIN REALIZACIJE AKTIVNOSTI KARIJERNOG VOĐENJA I SAVETOVANJA

Kao što je već napomenuto, u određenom broju planova za karijerno vođenje i savetovanje nedostaju informacije o načinu na koje će planirane aktivnosti KViS-a biti realizovane. Takođe, u onim planovima u kojima je naveden opis to je učinjeno na različite načine. U pojedinim planovima u kojima je opisan način realizacije to je učinjeno veoma detaljno, kombinuju se različiti načini realizacije i

koriste brojni resursi. Sa druge strane, u pojedinim planovima planira se korišćenje malog broja metoda rada (na primer samo razgovori i predavanja).

Koje sve načine realizacije aktivnosti KViS-a planiraju srednje škole?

Na osnovu analize planova može se zaključiti da se mogu koristiti zaista raznovrsni načini realizacije aktivnosti KViS-a u srednjim školama. Za realizaciju aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja koriste se raznoliki oblici rada: predavanja, radionice, tribine, diskusije, individualni i grupni razgovori i posete. Planirano je da se aktivnosti KViS-a realizuju u okviru redovne nastave, na časovima izbornog predmeta – građanskog vaspitanja, na časovima odeljenskog starešine, u okviru dodatne i dopunske nastave, u okviru praktične nastave i profesionalne prakse kao i u okviru vannastavnih aktivnosti (naročito različitih sekcija i volonterskih aktivnosti). Takođe, u pojedinim planovima predviđa se da se ove aktivnosti realizuju i u okviru roditeljskih sastanaka i sastanaka Učeničkog parlamenta. Neretko se planiraju i posete različitim

organizacijama i preduzećima, fakultetima i visokim školama kao i posete sajmovima (zapošljavanja, obrazovanja, profesionalne orijentacije, karijernih mogućnosti). U pojedinim planovima se predviđa i izrada panoa, informativnog kutka ili oglasne table sa informacijama u vezi sa karijernim vođenjem i savetovanjem.

Zatim, koriste se i različiti resursi – školski list i listovi sa konkursima za poslove, filmovi, knjige, brošure, plakati, flajeri i drugi informativni materijali u štampanoj i elektronskoj formi. Posebno se može izdvojiti korišćenje interneta kao resursa. Pojedine škole objavljuju na posebnom delu školskog sajta informacije vezane za karijerno vođenje i savetovanje, imaju blog ili Facebook grupu za karijerno vođenje i savetovanje.

Zatim, koriste se i različiti resursi – školski list i listovi sa konkursima za poslove, filmovi, knjige, brošure, plakati, flajeri i drugi informativni materijali u štampanoj i elektronskoj formi. Posebno se može izdvojiti korišćenje interneta kao resursa. Pojedine škole objavljuju na posebnom delu školskog sajta informacije vezane za karijerno vođenje i savetovanje, imaju blog ili Facebook grupu za karijerno vođenje i savetovanje.

Primeri dobre prakse

Dobar primer upotrebe interneta, jeste osnivanje Facebook grupe za karijerno vođenje i savetovanje u čemu pored nastavnika učestvuju i učenici. Zatim se planira da se ta grupa koristi tako što će se tu objavljivati izveštaji o sprovedenim aktivnostima i omogućiti pristup onlajn testovima relevantnim za karijerni razvoj. Ista škola takođe koristi internet i na drugi koristan način – organizuje razgovore bivših i sadašnjih učenika preko programa Skype. U slučaju ove škole to se koristi kako bi se učenici informisali

o studiranju u inostranstvu, ali se takođe može koristiti i za druge korisne aktivnosti.

Takođe, kao dobar primer upotrebe interneta u aktivnostima KViS-a može se izdvojiti i škola koja je napravila onlajn kurs karijernog vođenja koji je dostupan za sve učenike.

ZAKLJUČCI

Na osnovu rezultata istraživanja, a imajući u vidu značaj karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama, može se zaključiti da su srednje škole nosioci sistema karijernog vođenja i savetovanja. Srednje škole su jedini sistem gde mladi dobijaju sistemsku i kontinuiranu podršku u domenu planiranja i upravljanja karijerom. Analiza je pokazala da su srednje škole samo za tri godine, od usvajanja Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, a bez značajnije systemske podrške, u značajnoj meri unapredile usluge karijernog vođenja i savetovanja. Velika većina škola, 64%, ima planove za karijerno vođenje i savetovanje, što je prvi i osnovni korak, dok brojne škole aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja planiraju na adekvatan način i time omogućavaju da veliki broj učenika i roditelja imaju pristup raznovrsnim i kvalitetnim uslugama karijernog vođenja i savetovanja.

Preporuke za Timove za karijerno vođenje i savetovanje u srednjim školama

Kako bi se obezbedila systemska podrška učenicima, posebno u domenu kreiranja usluga na osnovu potreba korisnika i u oblasti kvalitetnog sprovođenja usluga, neophodno je da škole imaju jasan i konkretan Program i plan karijernog vođenja i savetovanja. Program i plan karijernog vođenja i savetovanja

pružaju veliku podršku u procesu planiranja aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja i unapređenju njihovog kvaliteta. Ove aktivnosti i usluge su od izuzetnog značaja, te je važno osmisлити ih na taj način da budu dostupne za sve učenike i roditelje.

Rezultati sprovedenog istraživanja ukazuju na **važnost uspostavljanja standarda kvaliteta usluga karijernog vođenja i savetovanja** koji bi trebalo da pomognu u planiranju ovih usluga tako što će dati jasne smernice u pogledu sadržaja programa, kadra, prostora i opreme. Međutim, i u ovom trenutku mogu se istaći neki ključni elementi aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja u srednjim školama. Preporuke su rezultat istraživanja i primera dobrih praksi koje pojedine škole već uveliko praktikuju:

I Preporuke vezane za strukturu plana za karijerno vođenje i savetovanje

Prvo što se može izdvojiti, kako bi se aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja lakše realizovale jeste da je potrebno pri planiranju jasno navesti **nosioce aktivnosti i partnere, način i vreme sprovođenja aktivnosti i potrebne resurse**. Takođe bi bilo preporučljivo da se za navedene aktivnosti i usluge karijernog vođenja i savetovanja navedu i korisnici, odnosno da li su one namenjene učenicima ili roditeljima, kao i kojim kategorijama učenika su one namenjene (da li su to učenici određenog razreda ili svi učenici, da li su namenjene učenicima iz osetljivih društvenih grupa, učenicima koji su pod rizikom od osipanja ili darovitim učenicima). Pored toga, kako biste lakše pratili sprovođenje aktivnosti i kasnije ih unapredili i bili još uspešniji, bilo bi korisno da za aktivnosti napišete i **očekivane rezultate i načine na koji ćete ih evaluirati**.

Anex I_Predlog strukture plana za karijerno vođenje i savetovanje

II Preporuke vezane za aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja

Prilikom definisanja aktivnosti u planovima za karijerno vođenje i savetovanje neophodno je da one budu napisane **konkretno**, kako bi bilo osigurano da se aktivnosti sprovedu. Na primer, u pojedinim planovima je kao aktivnost navedeno deljenje promotivnog materijala, ali se ne navodi u koju svrhu. Takođe, u nekoliko planova navedene su sledeće aktivnosti *„Podsticanje učenika svih razreda da sopstvenim aktivnostima i zalaganjem pronalaze potrebne informacije o radu i zanimanjima u sistemu obrazovanja, kadrovskim potrebama u sistemu zapošljavanja, kao i o svojim mogućnostima, sposobnostima i interesovanjima i da na osnovu toga donose zrele profesionalne odluke“* kao i *„Svi učesnici vaspitno obrazovnog rada posvetiće pažnju formiranju pravilnih stavova prema proizvodnim područjima rada i zanimanjima i formiranju i izgrađivanju profesionalne etike izabranog obrazovnog profila“*. Ovakvo navedene aktivnosti su isuviše opšte i potrebno da se one dalje konkretizuju i specifikuju u zavisnosti od potreba učenika i dostupnih resursa u određenoj školi.

a.) Karijerno informisanje

Pojedine aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja se mogu organizovati za veliki broj učenika i važno je da one zaista budu dostupne svima. U te aktivnosti se svrstavaju i **aktivnosti karijernog informisanja** u oblasti nastavka školovanja i zapošljavanja, što veliki broj srednjih škola i sada uspešno radi, ali i na temu preduzetništva, što je u ovom trenutku manje zastupljeno. Takođe, veoma je važno da se obezbedi više različitih izvora za karijerno informisanje.

b.) Karijerno savetovanje

Sa druge strane, pojedine aktivnosti i usluge karijernog vođenja i savetovanja su takve da iz organizacionih razloga možda nije moguće da svi učenici i roditelji učestvuju u njima. Takve usluge su **karijerno savetovanje i testiranje**. Ipak, iako neće svi učenici učestvovati u njima važno je da svi oni znaju da su im i te usluge dostupne i da imaju pristup tim uslugama. Stoga bi bilo dobro da se početkom školske godine za učenike prvog razreda i njihove roditelje sprovedu aktivnosti informisanja o aktivnostima karijernog vođenja i savetovanja koje su dostupne u školi. Kako bi se obezbedilo da ove usluge dobiju svi kojima je ona potrebna, dobro je sprovoditi i analize potreba učenika za uslugama karijernog vođenja i savetovanja.

c.) Povezivanje sa poslovnom zajednicom

Svim učenicima je potrebno obezbediti i susret sa predstavnicima različitih zanimanja, u školi ili preko poseta različitim privrednim društvima. Jedan od ključnih aspekata ovih aktivnosti jeste uspostavljanje partnerstva koja mogu da pomognu realizaciju. Jedna od ključnih usluga iz ove oblasti jeste *Job shadowing - program Senka na poslu*, koji omogućava učenicima da zaista neposredno iskuse šta znači obavljati neki posao, tako što prate kako određena osoba obavlja radne zadatke. Pošto učenici nemaju puno znanja o pojedinim zanimanjima, ovo im može puno pomoći. Jedna teškoća svakako jeste to što ne može puno učenika učestvovati u ovoj aktivnosti, ali pored analize potreba učenika koja će vam ukazati na to kojim učenicima je ona najpotrebnija, možete takođe i obezbediti da učenici prenesu to znanje svojim vršnjacima.

d.) Obrazovanje o karijeri

Aktivnosti karijernog obrazovanja, ili obrazovanja za karijeru, koje su prema istraživanju manje zastupljene u školama, veoma su važne za učenike jer direktno doprinose razvoju znanja i veština važnih za unapređivanje zapošljivosti koje oni nemaju puno prilike da steknu, kao i veština upravljanja karijerom. Razvoj veština važnih za aktivno traženje posla i samozapošljavanje, ključnih kompetencija i veština upravljanja karijerom ključno je za karijerni razvoj učenika. Pri tome, dobro je primeniti međupredmetni pristup pošto se ove veštine ne mogu razvijati samo u okviru jednog predmeta.

Anex II_ Planiranje karijernih aktivnosti

III Preporuke vezane za način realizacije aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja

Bilo bi dobro da se ni za jednu aktivnost iz kategorija informisanja, savetovanja i obrazovanja ne oslonite samo na jedan **način realizacije**. Na primer, u vezi sa karijernim informisanjem o nastavku školovanja bilo bi dobro da organizovanje prezentacija i poseta visokoškolskim ustanovama ne bude jedina aktivnost koja se planira. Naime, pošto će samo predstavnici pojedinih fakulteta predstaviti studijske programe, teško je da učenici dobiju potpunu i sveobuhvatnu sliku svih fakulteta koji ih mogu interesovati. Zbog toga bi bilo dobro da uvek pored poseta bude uključen bar još jedan način karijernog informisanja o nastavku školovanja – na primer kroz radionice ili posete Sajmovima obrazovanja. Takođe bi bilo dobro kombinovanje onlajn i oflajn aktivnosti kako bi svi učenici imali priliku da steknu informacije, zbog toga što je nekima pristupačnija jedna a nekima druga vrsta informisanja.

IV Preporuke vezane za uvođenje evaluacije u plan karijernog vođenja i savetovanja

Evaluacija sprovedenih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja može biti od izuzetnog značaja. Naime, ovim putem mogu se prikupiti relevantne informacije koje vam mogu poslužiti za buduće planiranje kvalitetnih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja: koliko učenika i roditelja je uključeno u koje vrste aktivnosti, kojim aktivnostima su korisnici zadovoljni, koje su efektivne... Na taj način se možete usmeriti na upravo one aktivnosti koje daju najviše rezultata. Kako biste mogli da sprovedete ovu evaluaciju, ključno je da budete aktivni već u procesu planiranja aktivnosti karijernog vođenja i da za svaku aktivnost navedete očekivani rezultat. Tek kada budete znali koji rezultat želite da postignete, možete svaku aktivnost evaluirati u odnosu na njega. Pri formulisanju rezultata, važno je da imate u vidu da oni treba da budu specifični, merljivi i realistični, pošto oni odgovaraju na pitanje **šta se evaluira**. Takođe, bilo bi dobro planirati i sam proces evaluacije, odnosno **ko je zadužen za evaluaciju aktivnosti, i kako će se to učiniti** (recimo da li preko upitnika, zapisnika, testova ili neke druge tehnike). Možda vam se čini da je ovo dodatni posao i dokumentacija, ali evaluacija u stvari treba da vam pomogne da budete efikasni i da postićete željene rezultate bez trošenja vremena na aktivnosti kojima učenici i roditelji nisu zadovoljni. Korisno za ovu svrhu je i praćenje učenika nakon završetka srednje škole (kao resurs možete pogledati ovu publikaciju *Model praćenja karijere učenika nakon završetka srednje škole*¹⁰), kao jedan od načina na koji stalno možete unapređivati usluge karijernog vođenja i savetovanja pošto ćete znati kakve su njihove odluke i kakvi su efekti vaših aktivnosti.

¹⁰ Model praćenja karijere učenika nakon završetka srednje škole, NVO Kocka, 2016. godina

V Korisnici

Aktivnosti i usluge karijernog vođenja i savetovanja su namenjene i **učenicima i roditeljima**. Roditelji mogu biti uključeni i u aktivnosti karijernog informisanja ali i u aktivnosti karijernog savetovanja, s obzirom na to da su često oni važni činilac koji utiče na odluke koje učenici donose. Važno je i zasebno planirati aktivnosti i usluge namenjene **učenicima iz osetljivih društvenih grupa, učenicima koji su pod rizikom od osipanja i darovitim učenicima**, kako bi se osiguralo da oni dobiju podršku koja im je neophodna.

VI Realizatori aktivnosti u školama i partneri

Tim za karijerno vođenje i savetovanje ima najznačajniju ulogu u vezi sa sprovođenjem aktivnosti karijernog vođenja u srednjim školama, pa zbog toga treba da sadrži i značajnu ulogu i pri planiranju ovih aktivnosti. Pored toga, bilo bi dobro uključiti i druge timove u školi. Na primer, pri radu sa učenicima iz osetljivih grupa i darovitim učenicima mogu se uključiti i Tim za inkluzivno obrazovanje, Tim za prevenciju nasilja i Tim za prevenciju osipanja.

Veliku podršku u sprovođenju aktivnosti možete imati od samih **učenika ali i roditelja**. Recimo, roditelji mogu učestvovati u aktivnostima povezivanja sa poslovnom zajednicom dok učenici mogu pružiti veliku pomoć u karijernom informisanju i savetovanju (možete pogledati ovu publikaciju *Karijerni informatori – brošura o vršnjačkom karijernom informisanju*). Vaši bivši učenici su takođe veliki resurs, pošto mogu učestvovati u karijernom informisanju ali i učestvovati u aktivnostima povezivanja sa poslovnom zajednicom kao uspešni predstavnici pojedinih zanimanja.

Takođe, važno je i uspostaviti različita i brojna partnerstva kako se aktivnosti KViS-a učinile još kvalitetnijim.

Nacionalna služba za zapošljavanje, centri za razvoj karijere, kancelarije za mlade i nevladine organizacije mogu imati brojne relevantne usluge i resurse na koje se mogu uputiti učenike i roditelje. Takođe, u planiranju specifičnih aktivnosti možete pronaći i partnere

koji se bave određenim relevantnim oblastima. Recimo, u radu sa darovitim učenicima može biti od pomoći da kontaktirate centre za talente. Na kraju, ključno je uspostaviti saradnju sa privrednim društvima. Pri tome, možete iskoristiti saradnju koju ste već uspostavili pri organizaciji praktične nastave i profesionalne prakse, ali i tražiti način za uspostavljanje novih partnerstava.

Anex I_Predlog strukture plana za karijerno vođenje i savetovanje

Vrsta usluge KVIS	Opis aktivnosti	Cijl aktivnosti	Način realizacije	Potrebni resursi	Vreme realizacije	Nosioci aktivnosti	Partneri u realizaciji	Korisnici (specifična grupa, uzrast ...)	Očekivani rezultati	Način evaluacije postignutih rezultata
Karijerno informisanje										
Karijerno savetovanje										
Povezivanje sa poslovnom zajednicom										
Obrazovanje o karijeri										

Anex II_ Planiranje karijernih+ aktivnosti

Da li su u planu prisutne sledeće aktivnosti koje ćete realizovati:

☐ Karijerno informisanje o nastavku školovanja
☐ Karijerno informisanje o zanimanjima
☐ Karijerno informisanje o tržištu rada
☐ Karijerno informisanje o školskim aktivnostima karijernog vođenja i savetovanja
☐ Job shadowing - program Senka na poslu
☐ Susreti učenika sa predstavnicima različitih zanimanja (na radnom mestu ili u školi)
☐ Individualno karijerno savetovanje
☐ Grupno karijerno savetovanje
☐ Testiranje učenika
☐ Aktivnosti posvećene razvoju veština važnih za aktivno traženje posla i samozapošljavanje
☐ Aktivnosti posvećene planiranju i upravljanju karijerom
☐ Aktivnosti posvećene razvoju ključnih kompetencija
☐ Aktivnosti posvećene profesionalnom vaspitanju
☐ Analiza potreba učenika za uslugama karijernog vođenja i savetovanja
☐ Planirano praćenje karijere učenika nakon srednje škole
☐ Analiza sprovedenih aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja
☐ Planiranje stručnog usavršavanja realizatora aktivnosti KVIS-a u srednjoj školi

Beogradska otvorena škola

**Masarikova 5/16, 11000
Beograd**

Telefon: + 381 11 30 61 341

Faks: +381 11 36 13 112

Veb: <http://www.bos.rs/>

Ovaj dokument je nastao u okviru programa "Dostojanstven rad", koji sprovodi SOLIDAR Suisse/Swiss labour Assistance (SLA) - Kancelarija u Srbiji, a u sklopu projekta "KViS na BIS II - Zagovaranje za unapređenje kvaliteta u oblasti karijernog vođenja i savetovanja u Srbiji" koji realizuje Beogradska otvorena škola. Dokument je delimično podržan od strane Evropske unije u okviru programa "Evropa za građane i građanke". Mišljenja i stavovi izraženi u dokumentu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove SOLIDAR Suisse.